

De arbeidsmarktkansen per opleiding

Citation for published version (APA):

van der Velden, R., & Wieling, M. H. (1994). De arbeidsmarktkansen per opleiding. In H. Scholten, & S. de Groot (Eds.), *Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid, Beleid in Beweging* (pp. 106-114). Eburon.

Document status and date:

Published: 01/01/1994

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Document license:

Free access - publisher

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

NO. 56

De arbeidsmarktkansen per opleiding

R.K.W. van der Velden, M.H. Wieling

Overgenomen uit:

Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid,
Beleid in Beweging, H. Scholten en
S.C. de Groot (red.), IVA Tilburg/
Eburon Delft, 1994, pp. 106-114.

R.K.W. van der Velden en M.H. Wieling

1 Inleiding

"De juiste man op de juiste plek". Voor werkgevers is de essentie van personeelsselectie dat men uit een groep sollicitanten die ene kandidaat moet zien te selecteren die het meest geschikt is voor de uit te oefenen functie. Wanneer men volledig inzicht zou hebben in de kennis en vaardigheden waarover een sollicitant beschikt, zou dit geen probleem zijn. In de regel heeft men echter te kampen met een informatieprobleem. Voor een werkgever zijn de produktieve vaardigheden van een sollicitant immers niet direct te meten. Daarom nemen ze hun toevlucht tot relatief eenvoudige indicatoren ('screening devices'; zie ook Stiglitz, 1975). Een van de belangrijkste indicatoren betreft de gevolgde opleiding.

Naast opleiding worden ook andere indicatoren, zoals werkervaring, leeftijd en geslacht, gebruikt bij de selectie van personeel. Tezamen vormen ze indicaties voor de verwachte produktieve vaardigheden en daaraan gerelateerde trainingskosten van de sollicitant. Op grond van die indicatoren plaatsen werkgevers sollicitanten in een denkbeeldige rij (Thurow, 1975). De sollicitanten met de gunstigste kenmerken staan vooraan in de aanbodsrij, degenen met de minst gunstige kenmerken staan achteraan. Aanbieders van arbeid nemen derhalve op grond van specifieke kenmerken een bepaalde positie in op de arbeidsmarkt.

Omdat opleiding een van de belangrijkste voorspellers is van arbeidsmarktsucces kan ook van opleidingen gezegd worden dat ze een bepaalde positie op de arbeidsmarkt innemen (Glebbeek, 1988). In deze bijdrage wordt getracht deze arbeidsmarktpositie van opleidingen nader te kwantificeren. Gewoonlijk wordt de arbeidsmarktpositie van opleidingen gekarakteriseerd aan de hand van een enkele indicator, zoals het werkloosheidspercentage of het gemiddeld inkomen¹. Om recht te doen aan de multidimensionaliteit van het begrip arbeidsmarktpositie is het echter zinvoller om in de analyse meerdere indicatoren tegelijk te beschouwen (zie ook De Grip, Van der Velden en Wieling, 1993a).

De vraagstelling in dit artikel luidt:

1. *Welke indicatoren kunnen gebruikt worden om de arbeidsmarktpositie van opleidingen te typeren?*
2. *Vertegenwoordigen deze indicatoren verschillende dimensies van het concept arbeidsmarktpositie of zijn ze te herleiden tot één onderliggende dimensie?*

2 Data

Sinds enkele jaren wordt een tweetal grootschalige onderzoeken uitgevoerd naar de overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt: het RUBS-project en de HBO-Monitor (zie ook De Grip, Van der Velden en Wieling, 1993b). Het RUBS-project (Registratie Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters) is een onderzoek onder gediplomeerde

1 Zie bijvoorbeeld Teulings en Webbink (1990) en Berkhout en Mot (1992) die een indicator construeren voor de 'arbeidsmarktrelevantie' van opleidingen waarbij uitgegaan wordt van één enkele indicator, namelijk de zoekduur tot een (min of meer vaste) betaalde baan.

en voortijdige schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs. Het project is in 1988 tot stand gekomen op initiatief van de toenmalige Contactcentra voor Onderwijs en Arbeid (COA's). Landelijk wordt dit project gefinancierd door de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen, Landbouw, Natuurbehoud en Visserij, het Centraal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening (CBA) en het Landelijk Dienstverlenend Centrum (LDC). Regionale financiering is vooral afkomstig van Regionale Besturen voor de Arbeidsvoorziening (RBA's).

Sinds 1992 is bij de uitvoering van het RUBS-project sprake van een landelijke steekproef over de volle breedte van het algemeen voortgezet onderwijs (AVO), lager beroepsonderwijs (LBO)² en middelbaar beroepsonderwijs (MBO), waartoe ook het kort middelbaar beroepsonderwijs (KMBO) behoort. De projectleiding berust sinds die tijd bij het ROA. Het onderzoek bestaat uit een schriftelijke enquête onder gediplomeerde en voortijdige schoolverlaters van het AVO, het LBO en MBO, een klein jaar na het beëindigen van de opleiding. Het doel van deze enquête is het achterhalen van de 'eerste bestemming' van de schoolverlaters, waardoor enerzijds een actueel beeld wordt verkregen van de positie op de arbeidsmarkt van de schoolverlaters en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt voor bepaalde opleidingscategorieën en anderzijds meer inzicht wordt verkregen in de bestemming in het vervolgonderwijs.

In het voorjaar van 1990 heeft de HBO-Raad het ROA opdracht gegeven om een instrument te ontwikkelen waarmee afgestudeerden van het HBO kunnen worden gevolgd. Het hiervoor ontwikkelde model (de 'HBO-Monitor'), bestaat uit twee meetinstrumenten. Ruim één jaar na het verlaten van de opleiding krijgt de afgestudeerde een zogeheten basisvragenlijst toegestuurd. Deze basisvragenlijst bevat vragen over: achtergrondkenmerken van de afgestudeerde, de gevolgde vooropleiding en studie binnen het HBO, eventuele werk- en bestuurservaring, verrichte activiteiten na het verlaten van de opleiding, verloop van de arbeidsmarktintrede, de huidige arbeidsmarktpositie, de eventuele huidige functie en het bedrijf waarin men werkzaam is, eventuele vervolgopleidingen, de aansluiting tussen de gevolgde opleidingsrichting en de huidige functie en de bijscholingsbehoefte.

De basisvragenlijst genereert derhalve een breed scala aan informatie over de startfuncties van de afgestudeerden, waardoor de hogescholen een snelle feedback krijgen over de aansluiting onderwijs-arbeid van hun afgestudeerden. Deze informatie kan in beginsel jaarlijks worden geactualiseerd met behulp van de zogeheten jaarkaart. Hierin wordt de arbeidsmarktloopbaan van het achterliggende jaar in kaart gebracht en worden opnieuw vragen gesteld over de huidige functie, bedrijf en eventuele vervolgopleidingen. De onderzoeksgroep van de HBO-Monitor bestaat in beginsel uit diegenen die een getuigschrift hebben gehaald bij één van de initiële eerste fase opleidingen van het HBO. Elke hogeschool kan met één of meer schooltypen in het project participeren.

Wat betreft de RUBS-gegevens wordt voor de huidige analyse gebruik gemaakt van de enquête die in het voorjaar van 1992 is afgenomen³. In totaal zijn bij deze meting zo'n 80.000 gediplomeerde en voortijdige schoolverlaters benaderd. Het gaat

2 Het lager beroepsonderwijs is sinds het schooljaar 1992/1993 overgegaan in het voorbereidend beroepsonderwijs (VBO). Daar het hier echter gaat om schoolverlaters van het schooljaar 1990/1991, zal in dit artikel nog worden gesproken over het LBO.

3 Voor een uitgebreid verslag van deze meting verwijzen we naar Wieling, Van de Loo en Van der Velden (1993). Inmiddels zijn ook de gegevens verwerkt van de RUBS-meting die in het voorjaar van 1993 heeft plaatsgevonden. Hierover zal binnenkort worden gepubliceerd.

daarbij om schoolverlaters die in het schooljaar 1990/1991 een opleiding in het voortgezet onderwijs hebben verlaten. De respons bedroeg ongeveer 55%, zodat voor ruim 44.000 schoolverlaters informatie is verkregen over de bestemming ongeveer een jaar na het verlaten van de opleiding en de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de bezigheden van de schoolverlaters op het moment van enquêteren.

Wat betreft de HBO-Monitor gegevens is gebruik gemaakt van de meting in het eerste uitvoeringsjaar 1991⁴. Destijds participeerden 46 hogescholen in het project, met in totaal 16.000 afgestudeerden. Dit betekent dat de HBO-Monitor 1991 ongeveer de helft van de totale toenmalige uitstroom aan afgestudeerden van het HBO dekt⁵. Het gaat daarbij om afgestudeerden die in het schooljaar 1989/1990 een opleiding in het hoger beroepsonderwijs hebben voltooid. De respons bedroeg ongeveer 62%, zodat voor bijna 10.000 afgestudeerden informatie is verkregen over de bestemming ruim een jaar na het verlaten van de opleiding.

3 Analyse

Gezamenlijk leveren RUBS en HBO-Monitor informatie over de arbeidsmarktpositie van zo'n 100 (clusters van) opleidingsrichtingen in het LBO, MBO, HBO en AVO. Deze opleidingsrichtingen vormen de analyse eenheden. Bij de analyse is uitsluitend gebruik gemaakt van de gegevens over de gediplomeerde schoolverlaters. Voor elke opleidingsrichting is een zevental indicatoren van de arbeidsmarktpositie berekend⁶. Deze betreffen:

1. het werkloosheidspercentage;
2. het percentage afgestudeerden dat langer dan drie maanden zoekt naar een baan;
3. het percentage werkenden dat een functie uitoefent dat onder het niveau van de gevolgde opleiding ligt (onderbenutting);
4. het percentage werkenden dat een functie uitoefent dat niet aansluit bij de richting van de gevolgde opleiding;
5. het percentage werkenden dat een functie in deeltijd uitoefent;
6. het percentage werkenden dat een tijdelijke functie heeft;
7. het percentage werkenden dat een relatief laag inkomen heeft.

Het werkloosheidspercentage is bepaald door de geregistreerde werkloze schoolverlaters te relateren aan de schoolverlaters die tot de beroepsbevolking behoren. Tot de geregistreerde werklozen worden gerekend de bij een arbeidsbureau ingeschreven personen in de leeftijd van 16 tot en met 64 jaar die niet of minder dan 12 uur per week werken en beschikbaar zijn voor een baan van 12 uur of meer per week (geregistreerde werklozen, definitie 1991; zie Centraal Bureau voor de Statistiek, 1993). Tot

4 Voor een verslag van deze meting verwijzen we naar de zes sectorrapporten die hierover zijn uitgebracht (Van de Loo, Ramaekers en Van der Velden, 1992a t/m f). Recent zijn ook de gegevens over de meting in het najaar van 1992 gepubliceerd (Van de Loo, Van der Velden en Wieling, 1993). Deze konden echter nog niet gebruikt worden voor de huidige analyse.

5 In het uitvoeringsjaar 1992, waarvan de gegevens binnenkort beschikbaar komen, is de deelname van hogescholen gestegen tot 55 met in totaal zo'n 20.000 afgestudeerden. Inmiddels is de dekkingsgraad verder toegenomen. Bij de meting van 1993 participeert tweederde van de hogescholen met in totaal zo' 23.000 afgestudeerden.

6 Bij de HBO-Monitor zijn nog enkele andere indicatoren te construeren, zoals het percentage leidinggevenden. Deze informatie ontbreekt echter in de RUBS-meting.

de beroepsbevolking worden gerekend, personen die ten minste 12 uur per week werken, of personen die verklaren ten minste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste 12 uur per week te vinden (zie Centraal Bureau voor de Statistiek, 1993). Voor het bepalen van de werkloosheidsduur is van de schoolverlaters die op het moment van enquêteren werkloos zijn of een betaalde baan hebben voor 12 uur of meer per week, nagegaan hoeveel maanden ze aangeven in totaliteit na het verlaten van de opleiding werkloos te zijn geweest.

Er is sprake van onderbenutting als het niveau van het beroep dat door de schoolverlaters wordt uitgeoefend lager is dan het niveau van de voltooide opleiding. In de schoolverlatersenquêtes is gevraagd naar het minimaal vereiste opleidingsniveau voor de ten tijde van de enquête uitgeoefende functie. Voor het meten van de onderbenutting zijn de gevolgde opleidingen ingedeeld in zes niveaus. Vervolgens is het niveau van de gevolgde opleiding vergeleken met het opleidingsniveau dat werd vereist bij de op het moment van enquêteren uitgeoefende functie en op basis daarvan is het percentage onderbenutting vastgesteld. Met betrekking tot het interpreteren van de resultaten moet echter worden opgemerkt, dat het hier gaat om startfuncties, waarbij mogelijk nog doorgroeimogelijkheden naar een niveau dat aansluit bij de gevolgde opleiding aanwezig zijn (zie De Grip, Heijke, Willems, 1992). Echter, een hoog onderbenuttingspercentage geeft terdege een indicatie van een slechte marktpositie voor de desbetreffende opleiding. In aansluiting op de aansluiting naar kwalificatie c.q. opleidingsniveau kan ook inzicht worden verkregen in de aansluiting naar opleidingsrichting. Daarvoor is nagegaan hoeveel schoolverlaters aangeven dat geen specifieke studierichting werd vereist voor de ten tijde van de meting uitgeoefende functie of dat er een andere studierichting werd vereist dan daadwerkelijk gevolgde studierichting. De volgende twee kernindicatoren zijn deeltijd werk en tijdelijk werk. Er is sprake van deeltijd werk indien een schoolverlater een betaalde baan heeft voor 32 uur of minder per week. Tijdelijk werk impliceert dat de schoolverlaters geen vaste aanstelling hebben op het moment van enquêteren.

Voor het bepalen van het percentage schoolverlaters dat een relatief laag inkomen verdient, kan helaas geen objectieve indeling worden gehanteerd. Derhalve is er voor gekozen om op basis van het gemiddelde inkomen *per opleidingsniveau* en de bijbehorende standaarddeviatie een indeling te maken tussen schoolverlaters die een relatief laag inkomen verdienen en degenen die een gemiddeld of relatief hoog inkomen verdienen (voor de wijze van indelen zie Wieling, De Grip en Willems, 1990)⁷. Deze methode heeft echter wel tot gevolg dat per niveau de inkomenssituatie van ongeveer 30% van de schoolverlaters als relatief slecht wordt getypeerd.

Om de samenhang tussen deze indicatoren te onderzoeken en na te gaan of deze zinvol zijn te reduceren tot een beperkt aantal dimensies, is de structuur van de correlatiematrix nader geanalyseerd met behulp van factoranalyse. Om, tot een zo zuinig mogelijke oplossing te komen, is gekozen voor principale componenten analyse met varimax rotatie en Kaiser-normalisatie. In Tabel 1 staan de uitkomsten van deze factoranalyse.

7 Hierbij moet worden opgemerkt dat degenen die volgens deze kwalitatieve typering een inkomen verdienen dat relatief laag of erg laag is, hier beide tot de groep met een relatief slechte inkomenspositie worden gerekend.

Tabel 1: Uitkomsten van de factoranalyse.

Variabele	factor 1	factor 2
Geen aansluiting naar richting	0,80	0,01
Tijdelijk werk	0,77	-0,13
Deeltijd werk	0,76	0,06
Onderbenutting	0,73	0,36
Relatief laag inkomen	0,62	0,29
Zoekduur langer dan 3 maanden	-0,03	0,88
Werkloosheid	0,17	0,85
Eigenwaarde	2,99	1,52
Verklaarde variantie	42,7%	21,8%

Tabel 2: Marktpositie van opleidingsrichtingen naar opleidingsniveau.

Opleidingsniveau	Kans op werk			Kwaliteit van werk		
	goed	gemiddeld	slecht	goed	gemiddeld	slecht
AVO	0	3	0	0	0	3
LBO	8	10	1	1	1	17
KMBO	2	4	3	1	2	6
MBO	12	16	4	14	15	3
HBO	5	21	11	18	18	1
Totaal	27	54	19	34	36	30

In de analyse blijken twee factoren te worden geëxtraheerd. De eerste factor kent hoge ladingen van de indicatoren: onderbenutting, geen aansluiting naar richting, een relatief laag inkomen, tijdelijk werk en deeltijdwerk. De tweede factor kent hoge ladingen van de indicatoren werkloosheidspercentage en zoekduur en daarnaast lage ladingen van de indicatoren onderbenutting en relatief laag inkomen. Gezamenlijk verklaren de twee gevonden factoren 65% van de totale variantie. De gemeenschappelijke variantie van de verschillende indicatoren met de beide geëxtraheerde factoren ligt tussen de 45% en 75%. De zeven indicatoren blijken derhalve gereduceerd te kunnen worden tot twee verschillende dimensies van de arbeidsmarktpositie. De ene dimensie heeft betrekking op de kans op werk. De andere verwijst naar de kwaliteit van het gevonden werk.

In tabel 2 wordt nagegaan in hoeverre de positie van een opleidingsrichting op beide dimensies samenhangt met het niveau van de opleiding. Hiertoe zijn de scores van de opleidingsrichtingen op de twee factoren ingedeeld in drie categorieën (vergelijk Wieling, De Grip en Willems, 1990), waarbij de factorscores hoger dan +0,524 als

slecht worden getypeerd, de scores tussen $-0,524$ en $+0,524$ als gemiddeld en de scores lager dan $-0,524$ als goed.

In het AVO zijn de kansen op werk gemiddeld, maar de kwaliteit van het werk is slecht. Bij het LBO varieert de kans op werk tussen goed en gemiddeld. De kwaliteit van het gevonden werk is echter vrijwel zonder uitzonderingen als slecht te typeren. De opleidingen in het KMBO vertonen een wat diffuser beeld. Twee van de negen opleidingen kennen een goede kans op werk, drie van de negen hebben echter een slechte kans op werk. De kwaliteit van het werk is in de meeste gevallen slecht. De opleidingen in het MBO nemen zonder twijfel de gunstigste positie in: zo'n 90% van de opleidingen kent een gemiddelde of goede kans op werk en hetzelfde geldt voor de kwaliteit van het werk. Bij het HBO tenslotte heeft ruim de helft van de opleidingsrichtingen een gemiddelde kans op werk en toch nog liefst zo'n 30% van de opleidingen een slechte kans op werk. De kwaliteit van het verkregen werk is echter vrijwel zonder uitzondering als gemiddeld of goed te typeren.

Tabel 3: Marktpositie opleidingsrichtingen naar opleidingstype.

Opleidingsniveau	Kans op werk			Kwaliteit van werk		
	goed	gemiddeld	slecht	goed	gemiddeld	slecht
Algemeen	0	3	0	0	0	3
Agrarisch	3	1	1	1	1	3
Technisch	9	11	3	11	2	10
Technisch laboratorium	0	2	0	2	0	0
Medisch laboratorium	3	0	0	2	1	0
Haven en vervoer	1	1	1	2	1	0
Economisch-administratief	4	14	4	5	10	7
Bestuurlijk	0	2	0	0	2	0
Verpleging	2	5	2	3	6	0
Verzorgend	1	6	2	0	4	5
Sociaal-cultureel	1	3	2	3	3	0
Kunst	0	0	1	0	1	0
Horeca en kappers	2	1	0	2	0	1
Onderwijs	0	3	2	0	4	1
Tolk en vertalers	0	0	1	0	1	0
Technische bedrijfskunde	0	1	0	1	0	0
Overig	1	1	0	2	0	0
Totaal	27	54	19	34	36	30

In tabel 3 wordt op vergelijkbare wijze nagegaan in hoeverre de positie van een opleidingsrichting op beide dimensies samenhangt met de sector van de opleiding. Hierbij wordt uitgegaan van de indeling naar opleidingstype die het ROA hanteert binnen het informatiesysteem Onderwijs-Arbeid (zie ROA, 1992). De agrarische opleidingen kennen in het algemeen een goede kans op werk, maar de kwaliteit van het gevonden werk is vrij slecht⁸. De technische opleidingen kennen in het algemeen gemiddelde of goede kansen op werk. Bij de helft van de opleidingsrichtingen gaat dit gepaard met een goede kwaliteit van het werk, bij de andere helft met een slechte kwaliteit. Hetzelfde patroon treffen we aan bij de opleidingen voor horeca en kappers. De opleidingen in de sectoren technisch laboratorium, medisch laboratorium en technische bedrijfskunde kennen gemiddelde tot goede kansen op werk, gepaard aan een goede kwaliteit van het werk. De economisch-administratieve opleidingen laten een diffuus beeld zien: zowel de kans op werk als de kwaliteit van het gevonden werk varieert sterk tussen de verschillende opleidingen. De opleidingen in de sectoren verpleging en sociaal-cultureel variëren eveneens sterk in de kans op werk, maar de kwaliteit van het werk is als gemiddeld tot goed te typeren. De opleidingen in de verzorgende sector kennen gemiddelde kansen op werk, maar de kwaliteit van het gevonden werk is relatief vaak slecht te noemen. Bij de opleidingen in de sectoren onderwijs, kunst en tolk/vertaler ligt dit net andersom: de kwaliteit van het werk is gemiddeld, maar de kans op werk is relatief vaak slecht te noemen.

Tabel 4: Typering arbeidsmarktpositie van opleidingstypen.

		kwaliteit van werk				
		zeer goed	goed	gemiddeld	slecht	zeer slecht
k a n s o p w e r k	zeer goed					KMBO horeca
	goed	KMBO overig	MBO vervoer MBO med.lab. MBO horeca	MBO agrarisch MBO verpleg. HBO med.lab.	LBO agrarisch LBO technisch	
	ge- mid- deld	HBO technisch	MBO techn.lab. MBO technisch MBO overig HBO techn.lab. HBO ec.adm. HBO techn.bedr. HBO soc.cult. HBO horeca	MBO ec.adm. MBO bestuurl. HBO vervoer HBO bestuurl. HBO verzorg.	LBO ec.adm. KMBO technisch MBO verzorg.	MAVO HAVO VWO LBO verzorg.
	slecht			MBO soc.cult. HBO onderwijs HBO verpleg.	KMBO agrarisch KMBO ec.adm. KMBO verzorg.	
	zeer slecht		LBO vervoer	HBO tolk HBO kunst		

⁸ Opgemerkt moet worden dat de agrarische opleidingen in het HBO in deze analyse ontbreken, omdat deze destijds nog via een apart onderzoek via de Stichting Hoger Agrarisch Onderwijs benaderd werden (zie Gimbrère, 1992). Met ingang van 1993 worden deze opleidingen ook meegenomen in de HBO-Monitor.

In tabel 4 worden de onderscheiden opleidingen getypeerd naar de positie die ze op beide dimensies innemen. De oorspronkelijke 100 opleidingsrichtingen zijn daarbij ingedeeld in de ROA-opleidingstypen (zie ROA, 1992), waardoor 40 opleidingstypen resteren. De arbeidsmarktpositie van deze opleidingstypen wordt getypeerd als zeer slecht bij factorscores hoger dan +1,282, als slecht bij scores tussen +1,282 en +0,524, als gemiddeld bij scores tussen -0,524 en +0,524, als goed bij scores tussen -0,524 en -1,282 en als zeer goed bij scores lager dan -1,282 (vergelijk Wieling, De Grip en Willems, 1990). Wanneer een opleidingstype meerdere opleidingsrichtingen omvat, dan hebben de scores van de opleidingstypen betrekking op de gemiddelde scores van de onderliggende opleidingsrichtingen.

Een zeer goede positie wordt ingenomen door de opleidingstypen MBO haven en vervoer, MBO medisch laboratorium, MBO horeca en kappers en KMBO overig. Voor al deze opleidingstypen geldt dat ze een goede kans op werk combineren met een goede tot zeer goede kwaliteit van het werk.

Een goede positie wordt ingenomen door de opleidingstypen die een goede tot zeer goede positie op de ene dimensie combineren met een gemiddelde positie op de andere dimensie. In deze groep worden uitsluitend opleidingen in het MBO en HBO aangetroffen. Het betreft hier met name de technisch georiënteerde opleidingen in MBO en HBO en voorts de opleidingen MBO agrarisch, MBO verpleging, HBO economisch-administratief, HBO sociaal-cultureel en HBO horeca.

Aan de andere kant van het spectrum treffen we met name de opleidingen in het AVO, LBO en KMBO, alsmede de 'zachtere' sectoren van het MBO en HBO. De opleidingen agrarisch, economisch-administratief en verzorgend in het KMBO nemen een slechte positie op beide dimensies in. Voor de HBO-opleidingen onderwijs, verpleging, tolk/vertaler en kunst, alsmede de sociaal culturele opleiding in het MBO geldt dat ze een slechte tot zeer slechte kans op werk paren aan een gemiddelde kwaliteit. Voor de opleidingen in het AVO, de verzorgende en economisch-administratieve opleidingen in het LBO, KMBO technisch en MBO verzorging geldt juist de omgekeerde situatie. Bij deze opleidingen wordt een gemiddelde kans op werk gepaard aan een slechte tot zeer slechte kwaliteit van het werk. De bestuurlijke opleidingen in MBO en HBO, de economisch-administratieve opleidingen in het MBO, en de verzorgende en de haven en vervoer opleidingen in het HBO nemen op beide dimensies een middenpositie in.

Tenslotte, voor sommige opleidingstypen geldt dat ze een goede positie innemen op de ene dimensie, maar een slechte positie op de andere dimensie. Voor de technische en agrarische opleidingen in het LBO en de opleiding KMBO horeca en kappers geldt dat ze een goede tot zeer goede kans op werk hebben, maar de kwaliteit van het werk is slecht tot zeer slecht. Omgekeerd geldt voor de opleidingen LBO haven en vervoer dat de kwaliteit van het werk goed is maar de kans op werk zeer slecht.

4 Conclusies

In deze bijdrage is de arbeidsmarktpositie van opleidingen nader gekwantificeerd. Om deze arbeidsmarktpositie zo optimaal mogelijk te operationaliseren zijn meerdere indicatoren tegelijkertijd in de analyse betrokken. Daarbij is gebruik gemaakt van de gegevens van een tweetal grootschalige schoolverlatersonderzoeken: RUBS (Registratie Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters) en de HBO-Monitor.

In dit artikel is nagegaan met behulp van factoranalyse of de zeven indicatoren van de arbeidsmarktpositie gereduceerd kunnen worden tot een beperkter aantal dimen-

sies. De oplossing van deze analyse genereerde twee factoren die gezamenlijk 65% van de variantie verklaren. De eerste dimensie kan gekarakteriseerd worden als de kans op werk. De tweede verwijst naar de kwaliteit van het gevonden werk.

In de analyse zijn vervolgens de onderscheiden opleidingen getypeerd naar de positie die ze op beide dimensies innemen. Daarbij blijken vooral de technisch georiënteerde opleidingen in het MBO en HBO een goede positie op beide dimensies in te nemen. Opvallend is voorts dat geen enkele opleiding uit het LBO en AVO en vrijwel geen enkele uit het KMBO een goede arbeidsmarktpositie inneemt. Deze opleidingen alsmede de 'zachtere' sectoren van het MBO en HBO nemen in het algemeen een zwakke positie in.

De gepresenteerde analyse geeft aanleiding tot een aantal conclusies. Ten eerste kan vastgesteld worden dat informatie over de arbeidsmarktpositie van opleidingen op een zinvolle manier gereduceerd kan worden tot een score op twee factoren, zonder dat hierbij essentiële informatie verloren gaat. Ten tweede, de scores op deze factoren bieden een duidelijke meerwaarde boven de informatie die uit een van de onderliggende indicatoren verkregen zou kunnen worden. Voor beide factoren geldt immers dat geen enkele van de onderliggende indicatoren een zodanig hoge lading heeft dat ze als identiek aan de betreffende factor kan worden beschouwd. Elk van de factoren tapt als het ware informatie af van meerdere indicatoren. Ten derde blijkt dat aan het begrip arbeidsmarktpositie niet één maar twee dimensies ten grondslag liggen: één die verwijst naar de kans op werk en één die verwijst naar de kwaliteit van het werk. Deze dimensies zijn onafhankelijk van elkaar. Dat wil zeggen dat een opleiding die op de ene dimensie een goede positie inneemt, niet vanzelfsprekend op de andere dimensie ook een goede positie heeft. Dit is een reden te meer om de analyse van de arbeidsmarktpositie niet te beperken tot één indicator.